

Лариса Олександрівна ГУРАЛЬ,
ад'юнкт Львівського державного університету внутрішніх справ,
vinniki@ukr.net

УДК 343.21

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СПРИЧИНЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Розглянуто спірні питання кваліфікації складеного одиничного злочину або ідеальної сукупності злочинів. Відзначено послідовну позицію законодавця щодо конструювання санкції статей Особливої частини Кримінального кодексу України, в яких шкода здоров'ю є суспільно небезпечними (злочинними) наслідками. Визначено поняття шкоди здоров'ю та з'ясовано види тілесних ушкоджень, які охоплюються поняттям «істотна шкода здоров'ю». Проведено аналіз позицій науковців щодо розмежування понять «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки». Досліджено та роз'яснено поняття «насильство» у кримінальному праві України. Співставлено межі санкцій статей, що передбачають кримінальну відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень згідно з Кримінальним кодексом України. Наведені відповідні висновки щодо диференціації відповідальності за різні види умисних тілесних ушкоджень, залежно від виду тілесного ушкодження, яке охоплюється відповідним оціночним поняттям, та ставлення винного до наслідків, за що у кримінальному законі визначені різні межі відповідальності. Визначено, що межі відповідальності за складені насильницькі злочини різняться залежно від виду насильства.

Ключові слова: складений одиничний злочин, ідеальна сукупність злочинів, шкода здоров'ю, тяжкі наслідки, тілесні ушкодження, межі відповідальності.

Особливою рисою Кримінального кодексу України (КК України) є те, що в ньому передбачено відповідальність за спричинення тілесних ушкоджень як у простих, так і в складених одиничних злочинах. У кримінально-правовій літературі простий одиничний злочин визначають як діяння, яке містить ознаки тільки

одного передбаченого КК України самостійного складу злочину [1, с. 242]. Під складеними злочинами розуміють такий одиничний злочин, який складається з двох чи більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх ізольовано, є самостійним одиничним злочином, але які об'єднані законодавцем в окремий одиничний злочин, передбачений однією статтею (частиною статті) Особливої частини КК України [1, с. 246].

Під час правозастосування норм Особливої частини КК України, пов'язаних із спричиненням тілесних ушкоджень, досить часто виникають спірні питання кваліфікації складеного одиничного злочину або ж ідеальної сукупності злочинів.

Визначальною ознакою відмінності ідеальної сукупності злочинів від складеного злочину, як вважає Т. І. Созанський, є визначеність законодавцем ознак двох і більше злочинів у диспозиції однієї статті (частини статті) Особливої частини, що є складеним злочином, а якщо ознаки цих злочинів не передбачені однією кримінально-правовою нормою — діяння утворює ідеальну сукупність [2, с. 135].

О. К. Марін вказує, що складений злочин та його частини виступають формою конкуренції частини і цілого [3, с. 190]. Тому при наявності у кримінальному законі простих одиничних та водночас складених злочинів, що передбачають відповідальність за тілесні ушкодження, кваліфікація злочинних дій проводиться за правилами про подолання конкуренції «частини» та «цілого» [3, с. 196].

Незважаючи на вищевикладені правила кваліфікації, вказаний процес ускладнюється формулюванням диспозицій деяких норм КК України з використанням таких оціночних понять, як тривалий розлад здоров'я, тяжкі наслідки, особливо тяжкі наслідки, шкода здоров'ю та істотна шкода здоров'ю.

Оскільки для всіх основних складів злочинів, передбачених розд. X КК України, шкода здоров'ю є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, звернемося насамперед до роз'яснення цього поняття, наданого Верховним Судом України. Так, у п. 21 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12 червня 2009 р. № 7 поняття «шкода здоров'ю потерпілому» визначене як заподіяння особі середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності [4, с. 15].

Порівнюючи санкції статей Особливої частини КК України, в яких шкода здоров'ю є суспільно небезпечними (злочинними) наслідками, відзначимо в цілому послідовну позицію законодавця щодо їх конструювання, адже у ч. 1 ст. 270, ч. 1 ст. 272, ч. 1 ст. 275, ч. 1 ст. 283, ч. 1 ст. 326, ч. 1 ст. 327, ч. 1 ст. 381 КК України передбачене однакове максимальне покарання у виді обмеження волі на строк до трьох років. Натомість, передбачивши у санкціях ч. 1 ст. 271, ч. 1 ст. 273, ч. 1 ст. 274, ч. 3 ст. 323 КК України покарання у виді позбавлення волі на певний строк, законодавець слушно врахував підвищену суспільну небезпеку вказаних діянь порівняно із попередніми.

Поняття «істотна шкода здоров'ю» вжите у кримінальному законі лише тричі: як ознака основного складу злочину, передбаченого ст. 137 КК України, кваліфікуюча ознака у ст. 150 КК України та особливо кваліфікуюча ознака у ст. 323 КК України. У юридичній літературі зміст цього поняття тлумачать по-різному.

Для з'ясування виду тілесних ушкоджень, які охоплюються поняттям «істотна шкода здоров'ю» у трьох наведених нормах КК України, порівняємо верхні межі санкцій ч. 1 ст. 137, ч. 2 ст. 150, ч. 4 ст. 323 та ч. 1 ст. 128 КК України: позбавлення волі на строк до трьох років, від двох до п'яти років, від трьох до

восьми років та обмеження волі на трок до двох років відповідно. Доходимо висновку про те, що заподіяння середньої тяжкості та тяжкого тілесного ушкодження з необережності охоплюється відповідними частинами ст.ст. 137, 150 та 323 КК України, оскільки дані норми передбачають більш сувору відповідальність, ніж ст. 128 КК України.

Виходячи з розміру верхніх меж санкцій проаналізованих статей КК України, сумнівною є пропозиція, висловлена М. М. Олашин, про заміну оціночного поняття «істотна шкода здоров'ю» на «шкода здоров'ю» [5, с. 247], оскільки ці поняття різняться за ступенем суспільної небезпеки та повинні існувати автономно у кримінальному законі.

Не менш актуальною є наукова дискусія щодо розмежування понять «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки».

Пленум Верховного Суду України у різних категоріях кримінальних справ неоднаково тлумачить вищенаведені поняття. Так, щодо злочинів проти довкілля Верховний Суд України роз'яснює їх як єдине поняття, що охоплює загибель чи масове захворювання людей [6, с. 10]; за роз'ясненнями, присвяченими злочинам проти безпеки виробництва, під іншими тяжкими наслідками пропонується розуміти випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам [4, с. 15]; у злочинах проти громадської безпеки додається до останнього формулювання ще й велику матеріальну шкоду будь-якій юридичній чи фізичній особі [7, с. 9].

Подібну неоднозначну позицію пленуму Верховного Суду України важко зрозуміти, адже таким чином останній вдається до збільшення «обсягів криміналізації розглядуваних діянь» [8, с. 169], перебираючи на себе повноваження Верховної Ради України. У зв'язку з такою непослідовністю, науковці намагаються дати відповідь на досліджуване питання.

На вживання законодавцем у суперечливій сутності понять «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки» звертав увагу ще понад десятиріччя тому М. І. Хавронюк, який продемонстрував, як у різних статтях Особливої частини КК України одні й ті самі наслідки у певних випадках охоплюються, а в інших — не охоплюються вказаними поняттями [9, с. 40].

Очевидно, що найбільш ґрунтовно у науці кримінального права питання розмежування понять «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки» дослідила Л. П. Брич, яка запропонувала три аспекти визначення їх змісту: «по-перше, чи охоплюється вказаними наслідками заподіяння лише фізичної шкоди людині чи й шкода іншого характеру; по-друге, чи охоплюється вказаними наслідками такий прояв фізичної шкоди людині як смерть; по-третє, які конкретні прояви фізичної шкоди людині становлять зміст цих понять» [10, с. 614].

Л. П. Брич у своїй монографії приходить до закономірних висновків про те, що:

1) поняттю «інші тяжкі наслідки» не можливо надати однакового значення для всіх складів злочинів, тобто воно може включати як фізичну, так і майнову шкоду;

2) слід відмовитись від використання дефініцій «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки», сутність яких потрібно визначати щодо кожного складу злочину, враховуючи зміст і структуру безпосереднього об'єкта злочину;

3) поняття «тяжкі наслідки» не може включати до свого змісту смерть людини [10, с. 623, 624, 627].

Зіставимо санкції статей Особливої частини КК України, де вжито поняття «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки». У двох із семи статей, де передбачено тяжкі наслідки, максимальним покаранням є 3 роки позбавлення волі, у двох

інших — 5 років позбавлення волі. Лише у ч. 3 ст. 406 КК України зростання верхньої межі санкції до 10 років позбавлення волі обумовлене застосуванням зброї або вчиненням злочину групою осіб, а у ч. 3 ст. 149 та ч. 4 ст. 303 КК України — до 15 років позбавлення волі можливо аргументувати специфікою об'єктів та об'єктивної сторони вказаних складів злочинів. Порівнюючи вищевказані межі відповідальності за спричинення тяжких наслідків із санкцією статті за вбивство через необережність (позбавлення волі на строк від 3 до 5 років), констатуємо, що заподіяння смерті однієї людини через необережність може охоплюватися поняттям «тяжкі наслідки».

Що ж до поняття «особливо тяжкі наслідки», то у кримінальному законі знаходимо лише дві норми, де воно закріплене, — ч. 4 ст. 152 та ч. 3 ст. 153 КК України.

Відповідно до роз'яснення пленуму Верховного Суду України особливо тяжкими наслідками можуть бути визнані смерть (у т.ч. тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть) або самогубство потерпілої особи; втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини». Не можуть бути визнані особливо тяжкими наслідками тяжке тілесне ушкодження за ознакою небезпечності для життя на момент його заподіяння; свідоме поставлення потерпілої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, якщо зараження не настало; вагітність або дефлорація потерпілої особи [11, с. 6].

Наведене роз'яснення О. О. Дудоров піддає сумніву, зважаючи на те, що тяжке тілесне ушкодження за ознакою небезпечності для життя в момент заподіяння має однаковий ступінь суспільної небезпеки з тяжким тілесним ушкодженням за ознакою настання певних несприятливих для здоров'я людини наслідків, а тому його заподіяння слід розглядати як прояв особливо тяжких наслідків згвалтування [12, с. 659–660]. Підтримують останнього науковця І. І. Давидович і К. П. Задоя, мотивуючи свої позиції тим, що у жодній іншій постанові пленуму Верховного Суду України не визначено особливих правил кваліфікації заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження, небезпечного для життя в момент заподіяння, а тому правильноше кваліфікувати подібні випадки лише за ч. 4 ст. 152 або ч. 3 ст. 153 КК України [13, с. 23].

Як переконує Л. П. Брич, логіко-граматична конструкція «особливо тяжкі наслідки» та санкції відповідних частин статей, що є більш суворими, ніж санкції ч. 1 та ч. 2 ст. 119 КК України, свідчать про те, що ця категорія суспільно небезпечних наслідків охоплює смерть людини, а також загибель кількох осіб [10, с. 630].

Вищенаведені позиції науковців є абсолютно правильними, зважаючи на розміри санкцій за злочини, передбачені ч. 4 ст. 152, ч. 3 ст. 152 КК України, які виключають необхідність додаткової кваліфікації за ст. 121 КК України умисного тяжкого тілесного ушкодження, небезпечного для життя в момент заподіяння: ч. 4 ст. 152 (10–15 років позбавлення волі) = ч. 1 ст. 152 (3–5 років позбавлення волі) + ч. 1 (2) ст. 121 (5–8 або 7–10 років позбавлення волі).

Поняття «тривалий розлад здоров'я» не викликає будь-яких труднощів під час правозастосування, адже його зміст роз'яснений у п. 2.2.2 Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень як розлад здоров'я строком понад 3 тижні (більш як 21 день) [14].

У статтях, де із змісту диспозиції випливає спричинення тілесних ушкоджень потерпілому, слід виходити із характеру насильства.

Зміст поняття «насильство» у теорії кримінального права знаходить неоднакове тлумачення. Так, В. П. Ємельянов визначає його як певний спосіб вчинення злочину та наслідки суспільно небезпечного діяння, вчиненого відповідним способом [15, с. 52]. На протипагу попередньому автору, Л. П. Брич переконує в необхідності використання у КК України поняття «насильство» лише для позначення способу вчинення злочину, а наслідки при цьому конкретизувати [10, с. 641].

Роз'яснення насильства, що є (не є) небезпечним для життя в момент заподіяння, надає пленум Верховного Суду України лише щодо злочинів проти власності. Під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, слід розуміти умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння. Небезпечно для життя чи здоров'я насильство — це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення [16, с. 9–10].

Проте наведена позиція Верховного Суду України не повністю співпадає з думкою законодавця, який не відносить тяжке тілесне ушкодження до насильства, що є небезпечним для життя чи здоров'я, передбачивши його як самостійну ознаку в ч. 4 ст. 187 та ч. 4 ст. 189 КК України. Вочевидь, таке розуміння насильства, що є небезпечним для життя чи здоров'я, поширюється й на інші норми Особливої частини КК України, де вказано на це поняття.

Якщо проаналізувати співвідношення верхніх меж санкцій за злочини, передбачені у вищезазначених групах статей Особливої частини КК України, на основі цього можна зробити висновки про загальні межі відповідальності за тілесні ушкодження.

Серед статей, які передбачають відповідальність за умисне спричинення тяжких тілесних ушкоджень, найбільш суворі покарання визначені законодавцем для складених злочинів, передбачених ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345¹, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398 КК України (12 років позбавлення волі) та у ч. 1 ст. 442 КК України (довічне позбавлення волі). Цілком закономірно, що ч. 1 ст. 121 КК України передбачає у 1,5 раза менше покарання порівняно з вищенаведеними статтями.

У нормах Особливої частини КК України, де вказано на умисне спричинення середньої тяжкості тілесних ушкоджень, найбільш суворі межі відповідальності встановлені також для складених злочинів у ч. 2 ст. 345, ч. 2 ст. 345¹, ч. 2 ст. 350, ч. 2 ст. 398 КК України (5 років позбавлення волі), ч. 2 ст. 377 КК України (6 років позбавлення волі) та ч. 2 ст. 346 КК України (7 років позбавлення волі). При цьому верхня межа санкції ст. 122 КК України в середньому в 1,2 раза менша, ніж верхні межі санкцій вказаних статей.

У нормах, які передбачають привілейовані склади тяжких тілесних ушкоджень, спостерігаємо деяку невідповідність. У ст. 123 КК України цілком справедливо передбачено покарання, яке в 4 рази менше порівняно із тим, на яке вказано у ч. 1 ст. 121 КК України. Натомість у ст. 124 КК України, що передбачає відповідальність за *умисне* заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних

для затримання злочинця, та у ст. 128 КК України, де вказано на *необережне* тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, верхні межі санкцій однакові — обмеження волі на строк до 2 років. Буде доцільно переглянути розмір верхньої межі санкції ст. 124 КК України у бік її збільшення.

Отже, найвищі межі відповідальності встановлені законодавцем у нормах, де використовується дефініція «особливо тяжкі наслідки», — 15 років позбавлення волі. Використовуючи визначення «інші тяжкі наслідки», законодавець знижує верхні межі санкцій відповідних статей у середньому в 1,5 раза (найвищий розмір покарання всередньому 10 років позбавлення волі), а при формулюванні «тяжкі наслідки» — в 1,25 раза (найвищий розмір покарання всередньому 8 років позбавлення волі).

Верхні межі санкцій статей, диспозиції яких сформульовані з використанням поняття «тривалий розлад здоров'я» та «істотна шкода здоров'ю» суттєво не відрізняються між собою та становлять всередньому 5 років позбавлення волі. Найнижчий максимальний розмір санкцій передбачений у статтях КК України, де зазначена дефініція «шкода здоров'ю», — 3,5 роки обмеження волі.

Підсумовуючи вищевикладене, можна відзначити, що:

— законодавець істотно диференціював відповідальність за різні види умисних тілесних ушкоджень. Так, умисне тяжке тілесне ушкодження, передбачене ч. 1 ст. 121 КК України, є тяжким злочином, а складені одиничні злочини, що включають заподіяння умисних тяжких тілесних ушкоджень, визнані законодавцем особливо тяжкими. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця визнані злочинами невеликої тяжкості. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, передбачене ч. 1 ст. 122 КК України, визнається злочином середньої тяжкості, а складені одиничні злочини, що включають заподіяння умисних тілесних ушкоджень середньої тяжкості, належать до тяжких та злочинів середньої тяжкості. Умисне легке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 125 КК України) є злочином невеликої тяжкості, натомість складений злочин, пов'язаний із заподіянням вказаного виду тілесних ушкоджень, передбачений ч. 2 ст. 406 КК України, є злочином середньої тяжкості;

— залежно від виду тілесного ушкодження, яке охоплюється відповідним оціночним поняттям та ставлення винного до наслідків, у кримінальному законі визначені різні межі відповідальності. Зокрема норми КК України, де вказане поняття «особливо тяжкі наслідки» є особливо тяжкими злочинами. Положення кримінального закону, диспозиції яких сформульовані за допомогою понять «тяжкі наслідки» та «інші тяжкі наслідки», визнані тяжкими злочинами. Використовуючи при описі злочинного діяння визначення «тривалий розлад здоров'я» та «істотна шкода здоров'ю», законодавець передбачає санкції, що відповідають злочинам середньої тяжкості. Злочинами невеликої тяжкості є норми, де фігурує поняття «шкода здоров'ю»;

— межі відповідальності за складені насильницькі злочини різняться залежно від виду насильства. Послугуючись поняттям «насильство, небезпечне для життя чи здоров'я», законодавець підкреслює, що така категорія діянь є особливо тяжкими злочинами. Формулювання «насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я» та «насильство» використане у нормах Особливої частини КК України, які належать до тяжких злочинів. Злочинами середньої тяжкості є положення Особливої частини кримінального закону, де міститься формулювання «фізичне насильство».

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України. Загальна частина / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. [5-те вид., переробл. і доп.]. Х. : Право, 2015. 528 с.
2. *Созанський Т. І.* Кваліфікація злочинів, передбачених різними статтями КК України // Європейські перспективи. 2012. № 2, ч. 1. С. 131–136.
3. *Марін О. К.* Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. К. : Атіка, 2003. 224 с.
4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. 2009. № 8. С. 12–15.
5. *Олашин М. М.* Напрями удосконалення кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 137 КК України з урахуванням зарубіжного досвіду // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія Юридична. 2015. Вип. 2. С. 242–251.
6. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 // Вісник Верховного Суду України. 2005. № 1. С. 9–12.
7. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 3 // Вісник Верховного Суду України. 2002. № 4. С. 2–9.
8. *Дудоров О. О., Мовчан Р. О.* Кримінально-правове поняття «інші тяжкі наслідки»: проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства // Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 1. С. 162–170. URL : http://lsei.org.ua/1_2015/44.pdf.
9. *Хавронюк М. І.* Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. К. : Істина, 2004. 504 с.
10. *Брич Л. П.* Теорія розмежування складів злочинів. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
11. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 // Вісник Верховного Суду України. 2008. № 7. С. 1–8.
12. *Дудоров О. О.* Вибрані праці з кримінального права ; пер. слово В. О. Навроцького. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. 952 с.
13. *Давидович І. І., Задоя К. П.* Особливості кваліфікації складених насильницьких злочинів при конкуренції «частини» та «цілого» // Адвокат. 2013. № 1 (148). С. 20–24.
14. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>.
15. *Ємельянов В. П.* Кваліфікація злочинів проти власності. Х. : Рубікон, 1996. 112 с.
16. Про судову практику в справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 10 // Вісник Верховного Суду України. 2009. № 12. С. 9–16.

Надійшла до редакції 12.05.2016

Гураль Л. О. Общие подходы к определению мер ответственности за причинение телесных повреждений

Рассмотрены спорные вопросы квалификации составного единичного преступления или идеальной совокупности преступлений. Отмечено последовательную позицию законодателя относительно конструирования санкций статей Особенной части Уголовного кодекса Украины, в которых вред здоровью является общественно опасными (преступными) последствиями. Определено понятие вреда здоровью и установлены виды телесных повреждений, которые охватываются понятием «существенный вред здоровью». Проведен анализ позиции ученых относительно разграничений понятий «тяжкие последствия» и «другие тяжкие последствия». Исследовано и разъяснено понятие «насилие» в уголовном праве Украины. Сопоставлены пределы санкций статей, предусматривающих уголовную ответственность за причинение телесных повреждений согласно Уголовному кодексу Украины. Приведены соответствующие выводы относительно дифференциации ответственности за разные виды умышленных телесных повреждений в зависимости от вида телесного повреждения, которое охватывается соответствующим оценочным понятием, а также отношение виновного к последствиям, за что в Уголовном законе определены разные меры ответственности. Определено, что меры ответственности за составные насильственные преступления отличаются в зависимости от вида насилия.

Ключевые слова: составное единичное преступление, идеальная совокупность преступлений, вред здоровью, тяжкие последствия, телесные повреждения, меры ответственности.

Hural, L. O. General Approaches to the Definition of Accountability Measures for Causing Body Injuries

Controversial issues of a single offense composite or ideal set of crimes qualification is considered in the article. The author notes a consistent position of a legislator as for creating article sanctions of the Special part of the Criminal Code of Ukraine where health damage is considered as socially dangerous (criminal) consequences. The concept of health damage and types of body injuries covered with the definition of «essential health damage» are defined. The scientists' positions on distinction of such definitions as «serious consequences» and «other serious consequences» are analyzed. The definition of «violence» in criminal law of Ukraine is explored and explained. The measures of article sanctions providing criminal responsibility for causing body injuries according to the Criminal Code of Ukraine are compared. Conclusions are listed as for the responsibility differentiation for different types of intentional body injuries depending on body injury type, covered by appropriate estimated term, also the guilty person's attitude to the effects, which has different responsibility measures according to the Criminal law. It is defined that responsibility measures for violent offences composites differ depending on violence type.

Keywords: a single offense composite, ideal set of crimes, health damage, serious consequences, body injuries, responsibility measures.

